

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Jiřího Marka:
Nerůst jako alternativa udržitelného rozvoje?
Fakulta Humanitních studií, obor Sociální a kulturní ekologie

Předkládaná práce se snaží přiblížit a porovnat dva komplexní koncepty – udržitelný rozvoj (UR) a (udržitelný) nerůst. S využitím přístupů hermeneutické analýzy a zakotvené teorie hledá autor dle vlastních slov odpovědi na dvě výzkumné otázky (str. 5): „Je kritika udržitelného rozvoje z pozic zastánců nerůstu oprávněná?“ a „Představuje nerůst (reálnou) alternativu udržitelného rozvoje?“ Již ze seznamu použité literatury je zřejmé, že autor zvládl zpracovat množství převážně zahraničních zdrojů, a v práci prokázal schopnost se v nich zorientovat. Lze s ním také, alespoň pokud je mi známo, souhlasit, že obdobné explicitní srovnání UR a nerůstu zatím nebylo ani v zahraniční literatuře publikováno, práce tedy opravdu skýtá potenciál přinést nové poznatky. Práci v zásadě považuji za velmi zdařilou a vhodnou k obhajobě. Zároveň mám ovšem několik výraznějších připomínek, které přiblížím vzápětí. Posouzení jejich závažnosti ráda ponechám k širší diskusi s diplomantem a v rámci hodnotící komise.

První připomínka se týká zvolených výzkumných otázek. Z mého pohledu by si práce zasloužila ještě jeden, obecnější cíl ve smyslu porovnání obou konceptů dle nějakých autorem zvolených/vytvořených kritérií (např. deklarované základní hodnoty a cíle, hlavní oblasti argumentace, strategie a návrhy politik, hlavní aktéři, praktické projevy apod.). Zvolená metoda zakotvené teorie pro vytvoření takového analytického aparátu poskytuje ideální prostor (autor může některé důležité oblasti předdefinovat a zároveň během čtení doplňovat okruhy/témata, která „vyvstávají“ během čtení analyzovaných textů). Současná verze představení obou konceptů je dle mého názoru málo strukturovaná. Autor uvádí, že jsou oba koncepty jen omezeně srovnatelné (viz str. 59), částečně je to ale podle mě proto, že pro jejich srovnání nevytvořil analytické nástroje.¹ Zatímco UR je přiblížen převážně skrze obecné definice a vybrané teoretické argumenty, u nerůstu najdeme podkapitoly týkající se jeho praktických projevů či konkrétních reformních návrhů. (Kapitoly 5.5, 5.8 a 5.10 se ovšem tematicky překrývají a nepřinášejí dle mého názoru ucelený přehled, zejména Alternativní ekonomické praktiky v rámci nerůstu v kap. 5.10 jsou představeny velmi dílčím způsobem).

Za ne příliš šťastně zvolenou považuji také formulaci druhé výzkumné otázky – autor nepředložil argumenty, které by umožňovaly posoudit míru „reálnosti“ nerůstu vůči UR (autorovo osobní přesvědčení, že pro nerůst „neexistuje naděje, aby se v současném systému [...] prosadil v demokratickém rozhodovacím procesu.“ lze stěží považovat za dostatečné). Zde mimochodem autor naráží na (v práci nereflexkované, viz str. 65-66) odlišné pojetí politična v rámci UR a nerůstu. Zatímco UR se pohybuje převážně v „tradiční“ oblasti politiky ve formě vládních struktur, volené reprezentace, formalizovaných (byť nevládních) organizací apod., jednou z podstatných oblastí teoretické reflexe (např. Castoriadis) i praxe (viz např. Cattaneo 2010)² nerůstu je jiné pojetí politična – jako každodenní interakce a často i konfliktu ve veřejném prostoru, procesu vyjednávání, co se vůbec stane předmětem veřejné diskuse, a také přímá akce či „žítá utopie“, která přesahuje individuální životní způsob a stává se politickým aktem právě např. v rámci nerůstové debaty.

---

¹ Na str. 59 (!) autor oznamuje: „A nyní již přistoupím k samotné analýze“, které věnuje následujících (pouhých) 9 stran.

² CATTANEO, Claudio. The experience of rural squats in Colserolla, Barcelona: What kind of degrowth? *Journal of Cleaner Production*, 2010, roč. 18, s. 581–589.

Druhou námitkou je pak dojem jisté myšlenkové nedůslednosti nebo nedostatečné propojenosti myšlenek v různých částech textu. Dva příklady: Autor se věnuje rozlišení pojmů růst a rozvoj, relativně obsáhle představuje kritiku rozvoje u Latouche (kap. 5.9), ale sám v práci vedle (politicky zřejmě nejvíce korektních pojmů globální Sever a Jih, str. 61) volně používá i spojení „vyspělý Západ“ (str. 10) či rozvinuté a rozvojové země (str. 6,17,62). Druhý příklad, autor vyčítá zastáncům nerůstu, že nereflktují rozdíl mezi silnou a slabou udržitelností, sám ale ve většině práce používá pojem udržitelný rozvoj (obecně), a to i ve chvílích, kdy argumentuje, že jsou koncepty UR a nerůstu komplementární a nerůst by měl s UR spolupracovat. Jak sám přitom jinde dokládá, s nerůstem je kompatibilní pouze silné pojetí udržitelnosti, to slabé je naopak, spolu s konceptem (udržitelného) rozvoje obecně, předmětem silné kritiky a rozporu (zjednodušeně ne/víra v možnost zeleného růstu). Zároveň sám autor uznává, že v praxi spadá většina projevů UR do oblasti slabé udržitelnosti, takže pokud o konceptu mluvíme obecně, přinejmenším implicitně de facto mluvíme o slabé udržitelnosti.

K formální a jazykové stránce – až na drobnosti (několik chybějících zdrojů, menší množství překlepů) je práce na velmi dobré úrovni. Autor definuje používané termíny, a i když mluví o poměrně složitých tématech, píše jasně a srozumitelně. Práce má rozumný rozsah a logické členění (i když místy by si struktura podkapitol zasloužila přehodnocení – například Bouldingovo rozlišení kovbojské ekonomiky a ekonomiky vesmírné lodi nelze označit za plnohodnotnou „alternativní ekonomickou teorii“ srovnatelnou s environmentální a ekologickou ekonomikou, Daly je tradičně vnímán jako myšlenková součást ekologické ekonomie, nikoli samostatný proud apod.).

Celkově, předložená práce bezpochyby splňuje požadavky kladené na DP a **doporučuji** ji proto k obhajobě. Autor si vybral nelehké téma srovnání dvou komplexních myšlenkových světů, a jeho zpracování se zhostil se ctí. Z mého pohledu byl nadějný potenciál práce naplněn pouze částečně a bylo by možné jít v analytickém srovnání hlouběji – kdyby chtěl autor uvažovat např. o publikaci svých výsledků, bylo by to myslím nutné. V závislosti na výkonu u obhajoby navrhuji hodnocení v rozmezí 15-17 bodů, tedy výborně či velmi dobře.

Otázky k obhajobě:

Článek Kerschnera (2010)³ srovnává koncepty nerůstu a Dalého ekonomiky ustáleného stavu (steady-state economy). Mohl by autor srovnat svůj metodologický přístup s analýzou představenou v tomto článku?

Co mají v praxi společného a/nebo jak se naopak liší praktické projevy UR a nerůstu (např. aplikace Agendy 21 v praxi a alternativní praktiky v rámci nerůstu představené v kap. 5?) Případně co jiného by šlo považovat za praktické projevy UR a do jaké míry jsou srovnatelné s projevy nerůstu?

Když se podíváme na náplň činnosti např. sítě Zdravých měst v ČR, je podle autora nerůstová kritika UR („mělkost“ a bezkonfliktnost aktivit a zároveň mlčení o klíčových oblastech a problémech udržitelnosti) oprávněná?

---

³ KERSCHNER, Christian. Economic de-growth vs. steady-state economy. *Journal of Cleaner Production*, 2010, roč. 18, s. 511–518.

Dokázal by autor kvalifikovaně odhadnout, jaký je v ČR poměr mezi zastánci silné a slabé udržitelnosti?

V Brně, dne 27.8.2014

Eva Fraňková, PhD